

Forholdet mellem videnskabsfaglighederne og fagdidaktikken

Oplæg i workshop
Johannes Fibiger

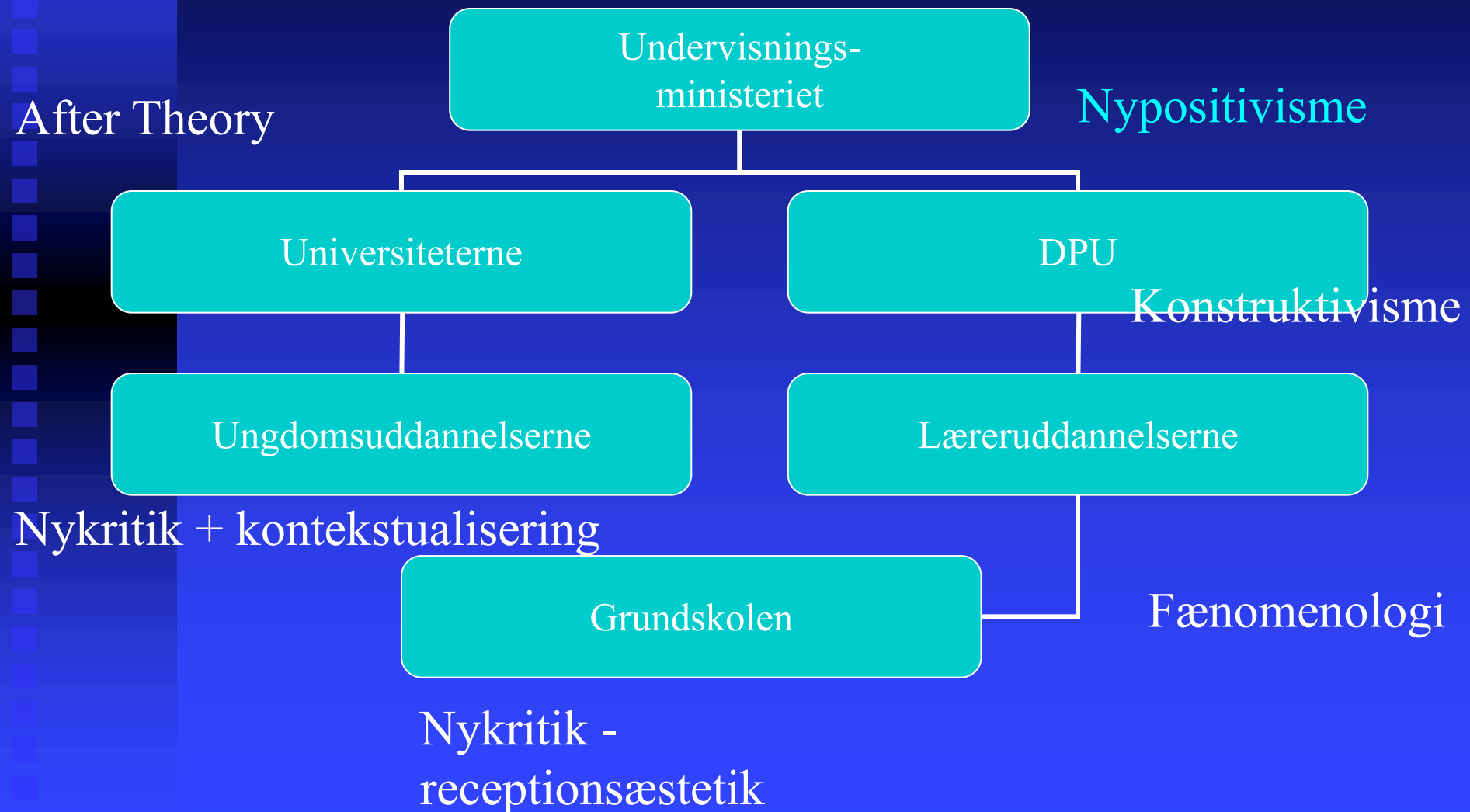
Netværk for forskning
i Danskfagenes Didaktik
DPU - Tuborgvej 164
2400 København NV
Lokale A401
13.6. 2008 kl. 10-16.30

Teori og praksis

- problematikker i feltet mellem teori og konkret litteraturundervisning

- I dag taler man på universiteterne om teori efter teorien, dvs. om en tilstand, hvor ingen litteraturteori skaber et dominerende paradigme, men hvor en mængde læseformer og teoretiske retninger brydes.
- Samtidig har pædagogikken fokus på evidensbaseret undervisning, dvs. hvad der dokumenteret virker.
- Hvor står litteraturpædagogikken i det felt?

Paradigmer i uddannelsessystemet

Didaktisk teori indbefatter praksis, ligesom praksis er gennemtrængt af teori.

(Werner Jank og Hilbert Meyer)

Tre teori/praksis-niveauer

Videnskabsfaget	Seminariefaget	Skolefaget
Teori	Teori	Teori
Praksis	Praksis	Praksis

Læsning – et eksempel

Videnskabsfaget	Seminariefaget	Skolefaget
Teori: Elbro, Frost, Liberg, Lundberg, Hagtved, Håkonsson	Teori 	Teori: Lærervejledninger + praksisbeskrivelser
Praksis: Forsøg med læsning, Testsystemer Praksisbeskrivelser v. Hagtved, Frost, Liberg, Lundberg,	Praksis Analyser af læsebogs-systemer og udvikling af egne materialer – mødested med lærere fra folkeskolen + stud. i praktik	Praksis Læseundervisning, forsøg med læsning, testning. læsebøger, opgavebøger, skrivebøger, legeskrivning, børnestavning mv.

After teorien -1

- To be inside and outside a position at the same time – to occupy a territory while loitering sceptically on the boundary – is often where the most intensely creative ideas stem from.
- (Terry Eagleton: *After Theory*. 2003)

Efter teorien -2

- Litteraturen og dermed litteraturteorien vil miste sin status som kanon
- Teorien vil blive til teorihistorie
- Undervisning i nationallitteratur vil blive erstattet af undervisning i verdenslitteratur
- Fremtidens litteraturundervisning politiseres, der vil ske en 'social turn' ligesom i USA
- Formalismen vil fortsætte som som kognitiv semantik med fokus på metaforen
- Den biografiske metode er stærkt på vej tilbage
- Der vil komme en ny form for regional litteratur eller hjemstavnslitteratur
- Litteraturstudier vil blive til performancestudier
- Litteraturstudier vil blive en del af kulturstudier og mediestudier

(Hans Hauge: *Litteraturteorien efter Teorien in Litteraturens tilgange*. 2008)

Litterære metoder

Samfund 1

Kønsstudier
Performance-teori

Samfund 2

Ideologikritik
Nyhistorisme
Neonaturalisme
Postkolonialisme

Samfund 3

Litteratursociologi

Forfatter

Værk

Læsere

Biografisk læsning
Forfatterskabslæsning
Psykoanalyse

Nykritik
Strukturalisme
Dekonstruktion
Fænomenologi
Narratologi
Semiotik

kognitivism

Receptionsæstetik
Reader response-criticism

Dansk stil stx-2008

- 1 Dokumentaren mellem fakta og fiktion**
Skriv et essay om dokumentarens muligheder og begrænsninger. Essayet skal tage udgangspunkt i *Blandingsformer* (tekst 1), *Om DR Dokumentar* (tekst 2) og *DR1 Dokumentaren – Børn bag tremmer* (tekst 3). Du kan inddrage dokumentarer fra andre medier end tv.
- 2 Alvor og spøg**
Skriv en kronik om alvor og spøg i digtningen. Kronikken skal indeholde en redegørelse for de væsentligste synspunkter og virkemidler i *Mona og overskægget* (tekst 4) og *Alvorligt talt ud* (tekst 5) samt en diskussion af teksternes synspunkter set i sammenhæng med de anvendte virkemidler.
- 3 Sig altid farvel i tide**
Skriv en litterær artikel om *Sig altid farvel i tide* (tekst 6). Artiklen skal indeholde en analyse og fortolkning af novellen, herunder en belysning af tekstens realistiske og ikke-realistiske træk, samt en genre-mæssig perspektivering.
- 4 To morgener**
Skriv en litterær artikel om *Morgen* (tekst 7) og *Tidlig Morgen* (tekst 8). Artiklen skal indeholde en sammenlignende analyse og fortolkning, hvor du bl.a. fokuserer på, hvordan de sansninger og tanker, som morgenen giver anledning til i de to digte, bliver fremstillet. I en perspektivering skal du fremhæve modernistiske træk i digtene.

Stx – skriftlig dansk-1

- Der opereres med følgende tre genrer:
 - *Den litterære artikel*
 - *kronikken*
 - *essayet.*
- *Den litterære artikel* har som sit centrale indhold en analyse og fortolkning af en eller flere tekster.
- Der lægges vægt på faglig præcision og metodisk grundighed, og der vil endvidere som oftest stilles krav om f.eks. litteraturhistorisk eller genremæssig perspektivering eller om sammenligning med anden litteratur.

Stx – skriftlig dansk - 2

- *Kronikken* karakteriserer et emne eller en tekst, redegør for og sammenholder en teksts synspunkter eller diskuterer en problemstilling. Redegørelse og diskussion er knyttet til et danskfagligt emne/stof. Der lægges således ikke op til drøftelse af helt almengyldige eller samfundsmæssige emner, og diskussionen føres først og fremmest på grundlag af en neutral, argumenteret afvejning af emnet eller problemstillingen.
- *Essayet* er karakteristisk ved, at skribenten ud fra faglig viden og indsigt undersøger, overvejer og reflekterer over et emne eller et begreb. Essayet i relation til prøven i skriftlig dansk ligner det klassiske essay, ved at skribenten i meget høj grad sætter den indholdsmæssige dagsorden. Men det afviger fra de mere fabulerende og sprogligt meget kreative essays, man kan møde i det offentlige rum, og i sit emne og i sit metodiske udgangspunkt har det et tydeligere danskfagligt sigte.

FSA-2008

Skumring

Skriv en novelle, der foregår i et af husene på billedet.

Kravene til novellen er

- at den skal skrives i datid og i 3. person
- at den foregår en sensommeraften
- at den fortæller om en hændelse, der medfører, at en eller flere af beboerne beslutter sig for at flytte.

Herbert Marxen: Strasse im Dämmerlicht, (1925) 53x44 cm, olie på lærred, Museumsberg Flensburg.

FSA 2008

6

I MORGEN ER ALT MULIGT

Skriv din fortolkning af Peter Sommers tekst.

I MORGEN ER ALT MULIGT

Lidt længere væk
end et øje kan se
er alt hvad vi drømte om
så småt ved at ske
Vi kender nu værdien
af lidt ventetid

Bare der er noget at vente på
For vi to har ingenting som vi skal nå
Åh, bare nogen ku lade billedet stå
Og lige så stille lade tiden gå

Jeg har læst i avisen
at folk går amok
hvis de får hvad de ønsker
pludselig har nok
og glemmer værdien
i et nederlag

Hellere leve i drømmen
end at leve den ud
I morgen er alt muligt
Og jeg frygter den dag
hvor ingen frygter
dommedag

Bare den er værd at vente på
For vi to har ingenting som vi skal nå
Åh, bare nogen ku lade billedet stå
Og lige så stille lade tiden gå

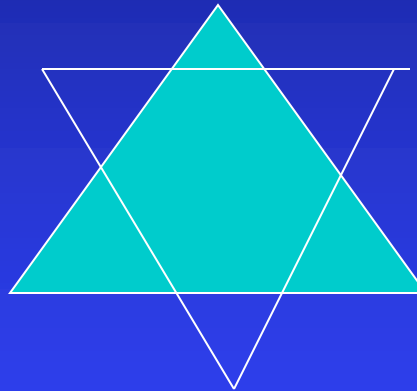
Bare vi har noget at vente på

Litteraturpædagogik

Tekster

**Metodik
Litterære
metoder**

**Faglig + pæd.
viden, kunnen
og anvendelse**

Elever

Lærere

Fagdidaktik

**(Planlægning, målsætninger, arbejdsformer, samtale,
produktkrav, evaluering)**

Effektiv undervisning

- Lærer-elev-forhold dialogisk
- Indholdet er væsentligt og har dannelseskvaliteter
- Læreren demonstrerer faglig fortrolighed og kan lede
- Processen er tilrettelagt, så eleverne kan undersøge et felt og generere mening
- Undervisningen *virker*, så dens resultater afspejles i elevernes almene og faglige udbytte

(Brodersen m.fl.: *Effektiv undervisning* (2007))

Litteraturpædagogiske tendenser

- Tilbage til teksten – kvalificerede nærlæsninger
- Tilbage til konteksten – historisk ramme, samfundsperspektiv
- Respekt for læseren – uden knæfald – fænomenologisk bevidsthed
- Større sprogligt fokus
- Strukturerede samtaler med anerkendende pæd.
- Metode-eklektiscisme – det enkelte projekt

Den strukturerede samtale

Olga Dysthe: *Det flerstemmige klasserum* (1997)

- Dialogisk litteraturundervisning
- Autentiske spørgsmål
- Optag: At man tager de tråde op, eleverne knytter og integrerer dem i den fortsatte samtale
- Høj Værdsætning: anerkendelse af eleven som fortolker
- Divergerende læsninger diskuteres

Thomas Illum Hansen:

Procesorienteret praksis

- Ind i teksten - oplevelse
- Inde i teksten – nærlæsning
- Ud af teksten – perspektiv/horisont

Thomas Illum: Spørgsmålstyper

Åbne

Fortolkningsspørgsmål

Udfyldning af tomme
pladser

Generelle

Tekniske spørgsmål, fx
om billedsprog og
fortællesynsvinkler

Forståelsesspørgsmål
Rettet mod indhold

Specielle
fikke

Lukkede

Den strukturerede samtale

Anne Kari Skardhamar (2001)

- Oplevelse gennem læsning
- Højtlesning
- Samtale i klassen
- Identifikationsspørgsmål – udgangspunkt i læser-tekst-oplevelse
- Refleksionsspørgsmål: opmærksom nærlæsning, nykritiske tekstgreb, komposition, sprog, personer, miljø, virkemidler, synsvinkler, symbolske detaljer mv.
- Hukommelsesspørgsmål: genskabende spørgsmål
- Overføringsspørgsmål: Fortolkning og virkelighedsrelatering
- Respons/opsamling i form af dramatisering, formning, skrivning

Bo Steffensen: Struktureret samtale

Judith A. Langer: *Conversation in Literature* (1995)

- 1) *Bevæge sig ind i en Envisionment.* Læserne bevæger sig ind i teksten og søger efter pejlemærker for at få et indtryk af, hvad det er for en tekst, og hvilken rejse man skal ud på.

Hvad er titlen, og hvad viser den mig?

Hvilken genre har teksten?

Hvor foregår denne historie?

Hvad er det for en slags personer, der optræder i historien?

- 2) *Være inde i og bevæge sig rundt i en Envisionment.* Læseren opfatter tekstens karakterer, konflikter og dilemmaer og bliver dermed en del af teksten ved at sætte den i relation til egen verden.

Hvordan udvikles plottet?

Hvad får jeg ikke at vide?

Hvordan har personerne det i historien, og

Hvordan har jeg det med dem?

Hvordan vil det hele ende?

- 3) *Træde ud af teksten og reflektere over den.* Denne vinkling sætter teksten i relation til eget liv og er efter Langers mening en af de væsentligste årsager til at læse litteratur: at blive klogere på sig selv og verden.

Hvordan ville jeg reagere, hvis jeg var i den samme situation?

Hvad kan jeg lære af historien?

- 4) *Træde ud af teksten og objektivere oplevelsen.* Læserne ser her på teksten som et litterært værk og agerer som kritiker.

Har jeg læst andre tekster, som kan gøre mig klogere på denne tekst?

Hvordan passer fortællerens stemme med min egen opfattelse af historien?

Hvordan påvirker sproget i historien min opfattelse?

Hvordan påvirker andres fortolkninger af teksten min?

Forforståelse/horisont

Nærlæsning

Identifikation/tolkning

Perspektivering

Evaluerings-spørgsmål

- Hvilke mål/kriterier har du for tekstlæsningen?
- Er elevernes læselyst blevet stimuleret?
- Hvilke arbejdsformer fungerede hvordan?
- Hvilke spørgsmål førte til interessante diskussioner?
- Hvilke færdigheder har eleverne tilegnet sig?
- Hvilke produkter kan de sætte ind i deres mappe?
- Hvordan opbygges en metodisk bevidsthed?

Afsluttende spørgsmål:

Skal teorien svare til praksis og vice versa?

Hvis ja: På hvilken måde?

Og hvis nej: Er det nødvendigt og produktivt, at der er divergenser?

Og hvad gør vi ved bevægelsen fra 'læs og fortolk' over 'læs og forstå' til 'læs og test'?